בעל שם טוב על התורה — וילך

ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא וגו'. ובפירש"י משה אמר ליהושע זקנים שבדור עמך וכו' אבל הקדוש ברוך הוא אמר ליהושע וכו' דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור (סנהדרין ד"ח ע"א), ענין ריבוי המנהיגים שלא יהיה דבר אחד לדור רק ההיפוך שיהיו כולם ראשים ומנהיגים, שמעתי שזהו ברכת אליהו לעיר אחד שיהיו כולם מנהיגים וכו' ואז נהפך מן דבר אחד לדור, לדבר ח"ו או לברד כו':(תוי"י פ' בא דמ"ה ע"א).

והסתרתי פני מהם והיה לאכול וגו'. שמעתי בשם ריבש"ט זצ"ל, משל למלך שציוה להכות ולייסר את בנו על שסרח וכל זמן שהמלך השגיח והביט בבנו, היה העבד מתיירא להכות ולייסר את בנו של מלך לפני המלך, גם שציוה המלך, מה עשה המלך, הסתיר פניו מלהשגיח ולהביט בבנו, ואז היה העבד מייסר ומכה את בנו, עד שעשה תשובה וצעק אל אביו. כן הנמשל, כל זמן שהשם יתברך משגיח בבני ישראל, אין בעלי הדין יכולין לשלוט בישראל, כיון שאנחנו נקראים בניו של השם יתברך, לכך נאמר והסתרתי פני מהם והיה לאכול וגו':(רב ייבי תהלים י"ז).

ואמר על כי אין אלוה בקרבי וגו'. מבואר לעיל פ' ויגש בהגה ב' עיין שם:

ואנכי הסתר אסתיר פני וגו'. שמעתי מאא"ז זללה"ה ואנכי הסתר אסתיר, כי כשהאדם אינו יודע שיש הסתרה, בוודאי אינו טוב, שסובר שהוא צדיק גמור ואינו שב בתשובה, אבל כשיודע שיש הסתרה ומרגיש בנפשו, אז הוא נכנע מלפני השם יתברך ומבקש מלפניו, וזהו ואנכי הסתר, פירוש, ההסתרה עצמה אני אסתר, ולא יוודע שהוא הסתרה:(דמ"א בליקוטים לפ' צו, בפ"י דכ"ח ע"ג, צ"פ ד"ב ע"א ודנ"א ע"ג, כ"פ דל"ה ע"א).

ואנכי הסתר אסתיר פני וגו'. והוא לכאורה תמיה גדולה, האיך אפשר שהקדוש ברוך הוא יסתיר פניו מישראל חלילה, ואיך יהיה להם חיות ותקומה ח"ו, כי זה כל חיותם, אך דהנה המשל הוא למלך שעשה כמה מחיצות באחיזת עינים לפני היכלו שלא יוכלו לכנוס אליו, ונסתתר שם, ועשה חומות ואש ונהרות, הכל באחיזת עינים, לפני בניו, והנה מי שהיה חכם נתן לב לדבר, איך אפשר שאביו הרחמן לא יתרצה להראות פניו לבניו ידידיו, אין זה כי אם אחיזת עינים, שהאב רוצה לנסות אם ישתדל הבן לבא אליו, ובאמת אין שום הסתרה, והנה מיד כשמסר נפשו ליילך בנהר, נסתר אחיזת עינים ועבר בו, וכן בכל המחיצות, עד שבא להיכל המלך ויש טפש שירא להתחיל לעבור המחיצות, ויש שעובר המים וחוזר מפני החומות ומפני האש, והנמשל ידוע:

והנה מי שמוסר נפשו ועובר בכל המחיצות, ודוחק עצמו עד שבא אל המלך, אז יבא למעלה יותר גדול מקודם, וזהו (בפ' ויגש) אנכי ארד עמך, היינו כשתתן לב ותבין שאפילו בירידה יש גם כן אנכי היינו ההסתרה שנסתתר עצמי ממך הוא גם כן לטובתך, אז ואנכי אעלך גם עלה, היינו שתזכה למעלה יתירה וזהו גם עלה, והבן:

וזהו ה' ההולך עמך תמיד הן בירידה והן בעלייה, אז לא ירפך ולא יעזבך, ותרגומו לא ישבקינך ולא ירחקינך, היינו אפילו כשנסתתר לפעמים, מכל מקום לא להרחיק ממך הוא כנ"ל, והוא שמרמז כאן ואנכי הסתר, היינו כשתתן לב להבין שאנכי הוא בהסתרה כו': (דמ"א פ' וילך).

שמעתי משל מאדוני אבי זקיני זללה"ה, למלך שעשה מחיצות רבים באחיזת עינים זו לפנים מזו, וגם סיבב בין כותל לכותל נהרות וגם חיילות רבים מבוהלים, וגם דובים וארויות, ושאר חיות מבוהלים, בכדי שייראו מגשת אליו ולא כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול, והמלך הוא נורא ומלכותו בכל משלה, ואור פני המלך מאיר בכל העולמות וכבודו מלא את הארץ, רק הכתלים והסובבים הם המסתירים את פני המלך, והוא באחיזת עינים, וכרוזים יוצאים כל מי שיבא אל המלך יתן לו המלך עושר וכבוד ויהיה שר אצלו עומד בהיכלו, ומי הוא שאינו רוצה בזה, רק כשבא לחומה ראשונה ורואה כמה ארכה וגבהה, ושאר דברים המבהלים לבבות בני אדם נסוג לבבו אחור, ויש מהם שהולך כמה חומות זו לפנים מזו, ושם יש שרים נכבדים ממונים מאת המלך, מפזרים ממון רב לבא לפנים מן החומות ,ולפעמים אחרי רואו שיש לו כל הון יקר וכביר מצאה ידו ואוצרות ממון, נסוג אחור, אף על פי שראה כבר שהלך כמה חומות ונהרות, ואין שם פגע רע ואין מים ואין חומה, מכל מקום אחר אשר כל חומה וחומה גבוה ורחבה מראשונה ואיומה כדי להבהיל יותר שלא יקרב מי שירצה אל המלך, אבל לבן המלך אשר מעיו המו אל אביו, וגם רחמי אב על הבן, לקרב אותו לאור פניו, אשר באור פני מלך חיים נצחיים תמיד, ומאור פני המלך מי שזוכה לראותו את זיו פניו מבהיקים ומאירים בכל העולם, וממנו יגורו כל יושבי תבל ושוכני ארץ, כמו בפני המלך בעצמו ורשות בידו להמית ולהחיות, לאסור מלכיהם בזיקים ולפתוח ולהוציא אסירים חפשי בכח אור פני המלך, ובוודאי בן המלך כח האב בבנו בחכמה, וכשבא לחומות ולהנהרות וחיילות ודובים וכל המבהילים ומסתירים את פני המלך, תמה עצמו למאוד, מה זה מלך רחמן כמותך כרחם אב על בנים, תסתיר עצמך בהסתרות כאלו,

ואני אני בא, וצועק אלי אלי למה עזבתני, ובכח לבבו הנשבר והבוער לבא אל אביו, מוסר עצמו ודוחק עצמו בכחו, לדלק על החומות ונהרות, ומפזר כל הונו לחיילות הסובבים שמה, ובראות אביו געגועיו ומסירות נפשו, ושועותיו עלה באזני המלך, והסיר האחיזת עינים הללו, וירא כי אין שם חומה ולא שום מסך מבדיל, רק ארץ מישור וגנות ופרדסים, והכלי עונג ומשרתי המלך עומדים בלבושי יקר, וכל מיני מזמרים עומדים, והמלך יושב על כסא מלכותו, והארץ האירה מכבודו, וירא ויפול על פניו ויאמר אהה אדוני המלך ומלכי מה זאת ומה זה אשר הסתרת פניך ממני, הסתרת פניך הייתי נבהל מחיילותיך ומחומותיך ושאר דברים המבהילים אותי, וכמעט אשר אבדתי, ויאמר המלך קום בני חביבי, ויושט לו שרביט הזהב אשר בידו ויחזקהו וילבישהו הודו ואורו ולבושו וכתרו נתן בראשו ואמר לו לא למענך ועליך עשיתי את כל זאת, רק למען נסותך ולדעת את אשר בלבבך, יראתך ואהבתך אלי, ועתה בני אהובי עבור בכל העולם, והנה מהודי נתתי עליך, ואורי על פניך מאירים, ולבושי תלביש, וכתר יתן בראשך למען דעת כל עמי הארץ כי בני אתה, והסתרות ופחדים, הכל אשר ראית, המה כדי שלא יקרבו אלי שונאיך, אשר אינם רוצים בטובתך והמגדילים עליך והמלשינים עליך, ואינם רוצים במלכותך, והמה רוצים לירש את מלכותך, כי יודעים הם כל זמן שאתה חי מלכותם לא יכון בידם, לכן אם יבואו לפני ילשינו עליך במעשים הנעורים אשר הלכת עמהם ואחרי עצתם בבית המשתה, וכמעט היית בכל רע, לולא שמעת עד כה לעצתם הרעה להדיחך ממני, והם ישלטו במלכותי, ועתה בני אל תירא ואל תחת כי אורך אורי, ומלכותי אשר בכל משלה לך הוא, ולך ישתחוו כולם אחרי שובן אלי, ואחרי ראותי גיעגועך אלי, והם לא יבואו לפני לראות את אור פני, כי לא יוכלו, מפני גודל המחיצות והסבובים והפחדים המבהלים, וכטוב בעיניך תעשה בהם, כל גוי וממלכה אשר לא יעבדוך וצרת עד רדתה, והנמשל מובן: דגל מחנה אפרים בהפטורת תבא

בתיקונים (תיקוני הזוהר תיקון כ"ו) אני ה' לא שניתי (מלאכי ג':ו') אבל לגבי חייביא אשתני הקדוש ברוך הוא, ואסתתר בכמה לבושין ובכמה כיסויין וכו', אמנם כתבתי לקמן דשמעתי ממורי שאם ידע האדם שהקדוש ברוך הוא מסתתר שם אין זה הסתרה, כי נתפרדו כל פועלי און, וזהו שאמר ואנכי הסתר אסתיר פני מהם, ר"ל שיסתיר מהם שלא ידעו שהקדוש ברוך הוא שם בהסתרה זו וכו', וכיוצא בזה שמעתי ממנו כי ר"ת אמר אויב ארדוף וגו' (בפ' בשלח) ר"ת הם ה' אלפין, ששם אלופו של עולם מסתתר בסוד שם סאל וכו' ודפח"ח:(תוי"י ר"פ בראשית, בן פורת יוסף דקי"א ע"א)

כתבתי בשם מורי זלה"ה אחר שידע האדם כי אלופו של עולם הוא בכל תנועה וכו' אז יתפרדו כל פועלי און וכו' ודפח"ח:(תוי"י פ' נח דט"ז ע"ב)

שמעתי ממורי זלה"ה כי בידיעת האדם שהשם יתברך מלא כל הארץ כבודו, וכל תנועה ומחשבה הכל ממנו יתברך שמו, אז בידיעה זו יתפרדו כל פועלי און וכו':(בפ"י ד"ע ע"ג, צפנת פענח דפ"ו ע"ב)

הבעל שם טוב הקדוש זכותו יגן עלינו אמר אנכי מצוי תמיד אפילו בבחינת הסתר אסתיר בכמה הסתרות:(צרור החיים דמ"ב ע"ד)

שמעתי מהרב המוכיח שאמר משם הבעל שם טוב זצוק"ל, שזו ענין התוכחה ואנכי הסתר אסתיר, שההסתרה גופו אצלו בהסתר, ואינו מאמין על כל פנים באמונה שוודאי טוב גנוז בה, כי כשהוא על כל פנים מאמין באמונה שוודאי טוב גנוז בה, הגם שאינו מבין הטוב, מכל מקום נמתק הדין ממנו, והוא סוד דינא קשיא ודינא רפיא:

ומרגלא היה בפומיה שמאוד אני מפחד ונרתת, מזה ההסתרה הנקראת הסתר אסתיר, יותר מההסתרה גופה:(תשואות חן פ' ויחי)

מאמר הבעש"ט ז"ל על פסוק (תהילים צ"ב:י') כי הנה אויביך ה' כי הנה אויביך יאבדו, דאם אדם מאמין דאף בעת צרה ח"ו, שהוא בחינת אויב, יש שם גנוז בחינת ה', היינו רחמים וחסדים, אז בזה עצמו יהיה שאויביך יאבדו ויתפרדו כל פועלי און, דעל ידי אמונה שאין דבר רע יורד משמים, בוודאי יתהפך הדבר לטוב, ומתגלים החסדים נסתרים, שבתוך הדינים הנגלים:(דרש טוב בענין אמונה בשם תפארת ישראל בשלח)

בשם הבעש"ט ז"ע, כי הנה אויביך ה' כי הנה וגו', כי ידוע שאין דבר בעולם שאין בו ניצוצי קדושה המחייהו, ועיקר עבודתינו להעלות אותו הניצוץ לשרשו, והאלהים עשה זאת שיהיה מתנגד לקדושה בכדי שיהיה שכר ועונש, וכמשל מן הזונה הכתוב בזוהר הקדוש (פ' תרומה דקס"ג ע"א) וליתן שכר טוב להצדיק אשר עמד כנגדו ברוב עוז ותעצומות להוציא בלעו מפיו, וזהו סיבת מיתתו כשאין בו ניצוץ קדוש המחייהו, וזהו שאמר הכתוב כי הנה אויביך, היינו שנראה שקמים להכעיס פני ה', והוא גם כן מהשם יתברך, ולית אתר פנוי מיניה חלילה, וכך היה רצונו יתברך שמו ויתעלה:(איל המלואים פ' האזינו, דרוש טוב בענין יצה"ר, בשם באר מים חיים)

סליק פרשת וילך בס"ד